

SDU International Journal of Educational Studies

The Investigation of Relationship between Problem Behaviors and Family Problems in Adolescence

Gökmen Arslan¹, Murat Balkıs²

¹Suleyman Demirel University

²Pamukkale University

To cite this article:

Arslan, G. & Balkıs, M. (2014). The investigation of relationship between problem behaviors and family problems in adolescence. *SDU International Journal of Educational Studies*, 1(1), 11-23.

[Please click here to access the journal web site...](#)

SDU International Journal of Educational Studies (SDU IJES) is published biannual as an international scholarly, peer-reviewed online journal. In this journal, research articles which reflect the survey with the results and translations that can be considered as a high scientific quality, scientific observation and review articles are published. Teachers, students and scientists who conduct research to the field (e.g. articles on pure sciences or social sciences, mathematics and technology) and in relevant sections of field education (e.g. articles on science education, social science education, mathematics education and technology education) in the education faculties are target group. In this journal, the target group can benefit from qualified scientific studies are published. The publication languages are English and Turkish. Articles submitted the journal should not have been published anywhere else or submitted for publication. Authors have undertaken full responsibility of article's content and consequences. *SDU International Journal of Educational Studies* has all of the copyrights of articles submitted to be published.

Ergenlikte Görülen Problem Davranışlar Ve Aile Sorunları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*

The Investigation of Relationship between Problem Behaviors and Family Problems in Adolescence

Gökmen Arslan^{1†}, Murat Balkıs²

¹Süleyman Demirel Üniversitesi

²Pamukkale Üniversitesi

Özet

Bu çalışmanın amacı, ortaöğretimde öğrenim gören ergenlerde görülen problem davranışları aile sorunları açısından incelemektir. Araştırmanın örneklemini, Isparta ilinde farklı ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören (283'ü kız ve 298'i erkek) 581 öğrenciden oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında, problem davranışları ölçmek amacıyla Gençtanırım-Kuru (2010) tarafından geliştirilen "Riskli Davranışlar Ölçeği", aile sorunlarını ölçmek amacıyla ise Tuğrul (1996) tarafından geliştirilen "Gençlik Dönemi Aile Sorunlarını Değerlendirme Ölçeği" kullanılmıştır. Verilerin analizinde, korelasyon ve aile sorunlarının problem davranışlar üzerindeki yordama gücü için "regresyon" analizi yapılmıştır. Sonuçlar, ergenlerde görülen problem davranışların alt boyutlardaki aile sorunları ile pozitif yönde ve anlamlı düzeyde ilişkiye sahip olduğu ve ergenlerde görülen problem davranışların, aile sorunları tarafından anlamlı düzeyde yordandığını ortaya koymaktadır. Elde edilen bulgular, eğitimciler, psikolojik danışmanlar ve ruh sağlığı alanında çalışanlar açısından ele alınıp tartışılmış ve bir takım önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ergenlik, Aile, Aile sorunları, Problem davranışlar

Abstract

The purpose of this study is to investigate relationship between problem behaviors and family problems of adolescents who study in different high school, in Isparta. In this study, participants consist of 581 students (283 female and 298 male), attending different high school in Isparta. Also in this study, problem behaviors and family problems was measured with Risk Behaviors Scale which was developed by Gençtanırım-Kuru (2010) and Family Problems of Young Adulthood Evaluation Scale which was developed by Tuğrul (1996). Results show that adolescents' antisocial behaviors, alcohol and smoke use, suicide tendency, eating habits, and school dropout were positively correlated with authoritarian-appressive attitudes, insensitivity and inconsistency in relation, disharmony between parents, limited social activity, disorder in the house, financial problems, intrusion and abuse, health and social problems of family problems subscales. Also regression analyses showed that adolescents' antisocial behaviors, alcohol and smoke use, suicide tendency, eating habits, and school dropout were predicted by authoritarian-appressive attitudes, insensitivity and inconsistency in relation, disharmony between parents, limited social activity, disorder in the house, financial problems, intrusion and abuse. Implications of findings were discussed and some suggestions were made for the educator, psychological counselor, and mental health professions in details.

Key words: Adolescence, Family, Family problems, Problem behaviors

* Bu çalışma Ergenlikte Görülen Problem Davranışların Aile Yapısı ve Aile Sorunları Açısından İncelenmesi başlıklı yüksek lisans tezinden çıkartılmıştır.

† İletişim: Gökmen Arslan, Süleyman Demirel Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, gkmnarslan@gmail.com

GİRİŞ

Genellikle yetişkinliğe hazırlık dönemi olarak görülen ergenlik, bedence büyümenin, hormonal, cinsel, sosyal, duygusal, kişisel ve zihinsel değişim ve gelişimlerin olduğu; buluşla (puberty) başladığı ve bedence büyümenin sona ermesiyle sonlandığı düşünülen, çocukluktan yetişkinlik dönemine geçişte fırtınalı bir dönem olarak tanımlanmaktadır (Crockett & Crouter, 1995; Newman & Newman, 1991). Dolayısıyla ergenler, yaşadıkları bu ani biyolojik, psikolojik ve sosyal değişimlere uyum sağlamakta güçlük çekebilmekte ve bu değişimler bazı uyum sorunlarına neden olabilmektedir.

Ergenlikte görülen bu uyum sorunlarının bir tanesi ise problem davranışlardır. Doğrudan veya dolaylı olarak bireyin sağlığını, öznel iyi oluşunu ve sosyal hayatını olumsuz yönde etkileyen ve ergenin gelişim görevlerini başarmasını engelleyen, kendisinden beklenen sosyal rolleri yerine getirmesine, başarı ve yeterlilik duygusunu hissetmesine engel olan davranışlar problem davranışlar olarak tanımlanmaktadır (Jessor, 1991, 1998). Problem davranışlar, psiko-sosyal açıdan ergenin hem gelişimini hem de sosyal uyumunu ve fiziksel sağlığını tehlikeye sokan davranışlardır. Problem davranışlar içerisinde sigara içme, alkol kullanma, uyuşturucu maddelerin kullanımı, erken yaşta cinsel ilişkiye girme ve anti-sosyal davranışlar, riskli (alkollü, kemersiz, hızlı, ehliyetsiz) araç kullanma, evden veya okuldan kaçma, okulu bırakma, toplumsal becerilerde yetersizlik gibi davranışlar yer almaktadır (Jessor, 1987, 1991). Genellikle doğrudan veya dolaylı yoldan bireyin sağlığını, öznel iyi oluşunu ve sosyal yaşamını etkileyen ve yasal ve toplumsal kuralların ihlal edilmesiyle olumsuz sonuçlara neden olan davranışlar olarak tanımlanmaktadır (Jessor, 1987, 1998).

Ergenlik döneminde görülen problem davranışları açıklamaya yönelik birçok kuram bulunmaktadır. Problemleri davranışların oluşumunu biyolojik, psikolojik ve psiko-sosyal açıdan inceleyen araştırmacılar, biyolojik açıklamalarda ağırlıklı olarak genetik faktörlere ve hormon salgılanım oranlarına vurgu yaparken; psikolojik kökenli yaklaşımlar, problemleri davranışların ortaya çıkmasında erken çocukluk yaşantılarının önemine değinmekte ve ebeveyn tutumunun çocuğun kişiliği üzerindeki etkileri vurgulanmaktadır. Buna bağlı olarak ergenlik döneminde de kimlik bulma sürecinin sancılı olduğunu, başa çıkma becerilerinin yeterince gelişemediği belirtilmektedir. Psiko-sosyal kökenli yaklaşımlar ise erken çocukluk yaşantılarıyla birlikte aile ve arkadaş ilişkilerinin problem davranışların oluşması açısından önemli olduğunu kabul etmektedir. Bu yaklaşımlar problem davranışların ortaya çıkmasında aile ile olan ilişkilerin yanı sıra arkadaş ilişkilerine de vurgu yapmaktadır (Arslan, 2012; Siyez, 2006). Bu yaklaşımlardan yaygın kabul gören kuramlardan bir tanesi de problem davranışlar kuramıdır.

Problem davranış kuramına göre problem davranışlar sigara içme, alkol kullanma, diğer uyuşturucu maddeleri kullanma, erken yaşta cinsel ilişkiye girme ve anti-sosyal davranışlar olarak sınıflandırılmıştır. Problem davranış kuramı, problem davranışların nedenlerini üç sistem ile açıklamaktadır. Bunlar; kişilik sistemi, algılanan sosyal çevre ve davranış sistemidir. Bu sistemlerin birbirleri ile olan ilişkisinden faydalanmaktadır. Kişilik sistemi içerisinde yer alan motivasyonel yapı; kişinin içgüdüleri ve beklentileri doğrultusunda belirlemiş olduğu amaçları ile ilgilidir. Kişisel inanç yapısı içerisinde sosyal eleştiri, yabancılaşıma, benlik algısı ve içsel-dışsal kontrol yer almaktadır. Bu değişkenlerin problem davranışlara karşı koruyucu bir etkisinin olduğu belirtilmektedir. Algılanan çevre sistemi ise, ebeveyn, arkadaş kontrolü gibi problem davranışları direkt olarak etkilemeyen değişkenlerden oluşan uzak yapı ve problem davranışlarla ilgili arkadaş onay, arkadaş modelleri gibi direkt etkisi olan yakın yapıdan oluşmaktadır. Davranış sisteminin içinde ise yaşamın belli dönemlerinde görülen, suç içeren ya da içermeyen gibi problem davranışların yapısı ile sağlığa yönelik davranışları içeren uygun davranışlar yapısından oluşmaktadır (Costa, Donovan & Jessor, 1994; Jessor, 1987).

Ergenlik döneminde problem davranışlar üzerine yapılan çalışmalar, ergenlerin problem davranışlara yönelmelerinde ailenin önemli bir faktör olduğunu göstermektedir (Ayan, 2007; Avcı, 2006; Barrlett & Turner, 2005; Crano & Hemovich, 2009; Daddis, 2002; Fletcher, Steinberg & Wheeler, 2004; Kunt, 2003). En küçük toplumsal yapı olarak değerlendirilen aile, bünyesinde birçok işlev barındıran; anne-baba ve çocuklardan oluşan bir kurumdur. Aile, bireyin beslenme, korunma, sevilme gibi

gereksinimlerinin karşılandığı ve insan ilişkilerinde belirleyici olan anlaşma, uzlaşma, bağlılık, işbirliği gibi olumlu nitelikleri kazanabileceği bir ortam olmakla birlikte anlaşmazlık, çekişme, çatışma gibi yaşanabilecek olumsuz durumlar karşısında sergileyeceği davranışların öğrenildiği bir kurumdur. Keskin bir gözlemci olan çocuk, anne-babasının kendisiyle, kardeşleriyle ve birbirleriyle olan ilişki ağlarını gözlemler ve bu örgüyü değerlendirerek tepkilerde bulunur. Dolayısıyla; bireyin davranışlarının şekillenmesinde aile önemli bir yer edinmektedir (Yavuzer, 2003; Yörükoğlu, 2004).

Ergenlik dönemi ile birlikte ailenin ergen üzerinde etkisinin azaldığı düşünülse de ergenlik dönemi bireyin aileye en çok gereksinim duyduğu dönemlerden bir tanesidir. Bu dönem ergenin, ailenin desteğine ve rehberliğine gereksinim duyduğu bir zaman dilimidir. Ergenlik döneminde aile ortamında var olan aile içi şiddet, olumsuz aile ortamı, aile yapısında yaşanan ani değişimler gibi değişkenler, ergenlerin problem davranışlara yönelme olasılıklarını arttırmaktadır. Ergenlik döneminde görülen problem davranışlara yönelik yapılabilecek önleyici ve müdahale edici çalışmalarda ailenin önemli bir faktör olduğu unutulmamalıdır. Ergenlik dönemi ile birlikte ailenin ergen üzerinde etkisinin azaldığı düşünülse de, ergenlik dönemi bireyin aileye en çok gereksinim duyduğu dönemlerden bir tanesidir. Bu dönem ergenin, ailenin desteğine ve rehberliğine gereksinim duyduğu bir zaman dilimidir. Ergenlik döneminde aile ortamında var olan aile içi şiddet, olumsuz aile ortamı, aile yapısında yaşanan ani değişimler gibi değişkenler, ergenlerin problem davranışlara yönelme olasılıklarını arttırmaktadır. Ergenlik döneminde görülen problem davranışlara yönelik yapılabilecek önleyici ve müdahale edici çalışmalarda ailenin önemli bir faktör olduğu unutulmamalıdır (Arslan, 2012).

Yapılan çalışmalara bakıldığında birtakım ailesel özelliklerin ergenlerde görülen problem davranışlar üzerinde risk faktörleri olduğu görülmektedir. Alan yazında yapılan çalışmalar aile içerisindeki iletişimin niteliği (Engels, Harakeh, Scholte, & van Leeuw, 2008; Torrente & Vazsonyi, 2008), anne-babadan algılanan desteği ve anne-babanın model olması (Arapaki, Kokkevi, Richardson & Rotsika, 2010; Barrett & Turner, 2006; Torrente & Vazsonyi, 2008), boşanma (Goede, Maas, Meeus, Spruijt & VanderValk, 2005) ve aile içerisinde yaşanan çatışmalar ve anne-babanın çocuk yetiştirme biçimi (Baran, Demir, & Ulusoy, 2005; Barret & Turner, 2006) gibi değişkenlerin ergenlerin problem davranışlara yönelmesinde önemli faktörler olduğunu göstermektedir. Avcı (2006) tarafından yapılan bir çalışmada, şiddet davranışı gösteren ergenlerin ailelerinin problem çözme, iletişim, duygusal tepki verebilme, ailedeki roller, davranış kontrolü, gereken ilgiyi gösterebilme ve genel aile işlevlerinde karşılaştırma grubunda yer alan ailelere göre önemli oranda yetersizlik yaşadıkları bulunmuştur. Yapılan bir diğer çalışmada ise sigara ve alkol kullanan gençlerin kullanmayanlara göre ailelerinde daha fazla 'otoriter baskıcı tutum', 'anne-baba ilişkilerinde uyumsuzluk', 'ilişkilerde sınırsızlık ve istismar' olduğu saptanmıştır (Kolay-Akfert, Çakıcı & Çakıcı, 2009). Barrett ve Turner'ın (2006) tarafından yapılan bir çalışmada, aileleri tarafından desteklenmenin ergenlerde madde kullanımını azalttığı bulunmuştur. Diğer yandan madde kullanımının onaylandığı veya model olunduğu aile ortamlarında yetişen ergenlerin madde kullanımına daha fazla yöneldikleri belirlenmiştir. Ayrıca otoriter aile ortamında büyüyen, ebeveyni tarafından madde kullanımının desteklendiği ve onaylandığı ortamlarda yetişen ergenlerin akranlarına göre daha fazla madde kullandıkları görülmüştür.

Problemler gösteren ergenler üzerinde yapılan çalışmalarda, parçalanmış aileye sahip, ailelerinde şiddet yaşanan, ailelerinde sık alkol kullanan birey bulunan, eğitim düzeyi düşük ebeveyn ve çalışan anneye sahip ergenlerin daha yüksek risk puanına sahip olduğu görülmektedir (Yılmaz, 2000). Hükümlü çocuklar üzerinde yapılan bir araştırmada, çocukların büyük kısmının aile içi şiddete maruz kaldığı, anne ve baba arasındaki tartışmalara yüksek oranlarda rastlanıldığı, anne, baba, kardeş ve diğer bireyler ile arkadaş çevresinin alkol, sigara, uyuşturucu vs. kullanmalarının yaygın olduğu görülmektedir (Kunt, 2003). Anne-babanın çocuk yetiştirme tarzı ile gencin ergenlik döneminde yaşadığı problemler arasındaki ilişkiyi açıklamak amacıyla yapılan bir araştırmada, ebeveynin çocuk yetiştirme biçimi ile gencin ailesinin sosyal ve ekonomik durumu, aile içi ilişkiler ve aile içi şiddet, gencin etiketlenmesi, gencin ve ailesinin madde bağımlılığı, gencin hayatı yaşamaya değer bulmaması, gencin vücuduna zarar verme davranışı, okula devamsızlığı, evden kaçma davranışı ve arkadaşları ile ilişki kuramaması arasında güçlü ve anlamlı ilişkiler bulunmuştur (Ulusoy, Özcan

Demir, & Görgün Baran, 2005). Suça karışan 117 ergen ile yürüttükleri çalışmada ise anne ve babanın öğrenim düzeyi yükseldikçe, ailedeki kişi sayısı azaldıkça ergenlerin daha az suça karıştıklarını ve ergenlerin % 64' ünün parçalanmış aileye sahip oldukları sonucunu bulmuşlardır (Akduman, Akduman, & Cantürk, 2007).

Yapılan çalışmalarda da görüldüğü gibi ailenin, ergenlik döneminde problem davranışların oluşmasında ve önlenmesinde önemli bir role sahip olduğu görülmektedir. Olumlu aile ortamında yetişen ergenlerde daha az problem davranışlar görülürken, buna karşın olumsuz aile ortamında yetişen ergenlerde problem davranışların görülme sıklığının arttığı gözlenmektedir. Diğer bir deyişle, ergenin içinde yaşadığı aile ortamında yaşanan sorunlar ergenlerdeki problem davranışları tetiklediği ve aile sorunlarının ergenlikte görülen problem davranışlar üzerinde önemli bir risk faktörü olduğu söylenebilir. Bu nedenle ergenlerde problem davranışların gelişmesinde ve önlenmesinde ailenin rolüne yönelik olarak yapılacak çalışmalar, problem davranışlar gösteren ergenlere yönelik olarak yapılacak müdahale çalışmalarına kaynak teşkil edecektir. Buradan hareketle bu çalışmada ergenlikte görülen problem davranışlar aile sorunları açısından incelenmiştir. Diğer bir ifade ile bu çalışmanın amacı ergenlikte görülen problem davranışlar ile aile sorunları arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Ortaöğretim kurumlarında öğretim gören ergenlerde görülen problem davranışlar ile aile sorunları arasındaki ilişkiyi ortaya koymaya çalışan bu çalışma, ilişkisel tarama modeline dayalı, betimsel bir araştırmadır. İlişkisel tarama modelleri, iki ve daha çok değişken arasında birlikte değişim varlığını ve derecesini belirlemeyi amaçlayan tarama modelleri olarak tanımlanmaktadır (Karasar, 2009).

Veri Toplama Araçları

Gençlik Dönemi Aile Sorunlarını Değerlendirme Ölçeği (GDASDÖ): Tuğrul (1996) tarafından bireylerin gençlik döneminde içinde yaşadıkları aile ortamından kaynaklanan stresörleri ve bu stres kaynaklarından ne kadar etkilendiklerini belirleyebilmek amacıyla hazırlanmıştır. Lazarus'un "Stresle Başa Çıkma Modeli"nden hareketle geliştirilen "Gençlik Dönemi Aile Sorunlarını Değerlendirme Ölçeği" 69 madde ve 8 alt boyuttan meydana gelmektedir. Yapılan çalışma faktör analizi sonucunda 69 madde 8 faktör altında toplanmıştır. Birinci Çalışmada alt boyutlar için elde edilen Cronbach Alfa değerleri 0.61 ile 0.91 arasında, İkinci Çalışmada 0.53 ile 0.84 arasında ve Üçüncü Çalışmada 0.45 ile 0.84 arasında değişmektedir. En düşük Cronbach Alfa değerleri sınırsızlık ve istismar ile sağlık ve sosyal sorunlar alt boyutları, en yüksek Cronbach Alfa değerleri ise otoriter-baskıcı tutum ile ilişkilerde duyarsızlık ve tutarsızlık alt boyutları için elde edilmiştir. Toplam puan açısından Cronbach Alfa katsayıları 0.93 ve 0.95 olarak hesaplanmıştır. Test-tekrar test sonuçlarına göre, elde edilen test-tekrar test güvenilirlik katsayıları 0.74 ile 0.95 arasında değişmektedir ve tüm değerler $p < 0.001$ düzeyinde anlamlıdır. Ölçeğin geçerliliğini belirlemeye yönelik yapılan ayırt edici (diskriminant) analiz sonuçlarına göre ise, birinci çalışmada, maddelerin birlikte % 87, alt boyutların ise % 80 oranında doğrulukla sorunlu ve sorunsuz grupları ayırt edebildiği bulunmuştur. İkinci çalışma analiz sonuçlarına göre maddelerin birlikte % 97, toplam puanın ise % 86 doğruluk oranıyla babası alkol bağımlısı tanısı almış olan ve olmayan grupları ayırt edebildiği görülmüştür (Tuğrul, 199).

Riskli Davranışlar Ölçeği (RDÖ): Gençtanırım-Kuru (2010) tarafından ergenlik döneminde problem davranışları belirlemek amacıyla geliştirilen "Riskli Davranışlar Ölçeği" 36 maddeden oluşmaktadır. Ölçek anti-sosyal davranışlar, alkol ve sigara kullanımı, intihar eğilimi, beslenme alışkanlıkları ve okul terki olmak üzere altı alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçek Problem Davranış Kuramı'nı temel almaktadır. Ölçeğin güvenilirlik çalışmaları kapsamında, öncelikle iç tutarlık güvenilirlik katsayısını hesaplama yoluna başvurulmuştur. Birinci çalışmada RDÖ'nün toplamı için iç tutarlılık katsayısı 0.91

olarak hesaplanmıştır. Diğer çalışmada ise RDÖ'nün toplamı için iç tutarlılık katsayısı 0.90 olarak hesaplanmıştır. Yapılan çalışmalar, RDÖ'nün uygun geçerlilik ve güvenilirlik katsayılarına sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Verilerin Analiz Süreci

Araştırmalarda uygun istatistikleri uygulayabilmek için birtakım varsayımların sağlanması gerekir. Analiz öncesi, veri setindeki kayıp ve uç değerlere ilişkin problemler giderildikten sonra normallik ve varyansların homojenliğine bakılmıştır (Pallant, 2005). Hatalı kodlamalar ve kayıp değerlere ilişkin problemler giderildikten sonra, veri setindeki uç değerler ve normallik varsayımının karşılanıp karşılanmadığı incelenmiştir. Normallik varsayımı için basıklık ve çarpıklık katsayılarına bakılmıştır. Elde edilen z değerlerinin ± 1.96 (Field, 2009; Ghasemi & Zahediasl, 2012) aralığında kaldığı, tek yönlü varyans analizi ile homojenlik test edilmiş ve bu varsayımın sağlandığı görülmüştür ($p > .05$). Sonrasında araştırma verilerinin analizinde korelasyon ve aile sorunlarının problem davranışlar üzerindeki yordama gücü için "regresyon" analizi kullanılmıştır. Analizler bilgisayar ortamında, SPSS 15.0 paket programı yardımıyla ve 0.05 anlamlılık düzeyinde test edilmiştir.

BULGULAR

Gençlik dönemi aile sorunları ve ergenlik döneminde görülen problem davranışlara ilişkin betimleyici istatistikler Tablo 1 ve Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 1. Ergenlik döneminde görülen problem davranışlara ilişkin betimleyici istatistikler

	N	Minimum	Maximum	\bar{x}	Ss
Anti-Sosyal Davranışlar	581	7.00	32.00	12.9897	4.40061
Alkol Kullanımı	581	7.00	29.00	8.0413	2.88127
Sigara Kullanımı	581	6.00	30.00	8.5577	4.93323
İntihar Eğilimi	581	4.00	20.00	11.9122	3.05482
Beslenme Alışkanlıkları	581	5.00	25.00	13.9759	4.75751
Okul Terki	581	7.00	35.00	8.9225	3.54321

Ortaöğretimde öğrenim gören ergenlerde görülen problem davranışlara ilişkin elde edilen betimleyici istatistikler incelendiğinde; öğrencilerin altı problem davranışlardan en fazla beslenme alışkanlıklarında ($\bar{x} = 13.98$) problem yaşadıkları görülmektedir. Ergenlerin diğer problem davranışların düzeyine ilişkin ortalamalar anti-sosyal davranışlar için $\bar{x} = 12.99$; intihar eğilimi için $\bar{x} = 11.91$; okul terki için $\bar{x} = 8.92$; sigara kullanımı için $\bar{x} = 8.55$ ve alkol kullanımı için $\bar{x} = 8.04$ düzeyindedir. Ortaöğretimde öğrenim gören öğrencilerin problem davranışlardan sigara ve alkol kullanımı ile okul terki puanları beslenme alışkanlıkları, anti-sosyal davranışlar ve intihar eğilimi ile karşılaştırıldığında daha düşük düzeyde olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Gençlik dönemi aile sorunlarına ilişkin betimleyici istatistikler

	N	Minimum	Maximum	\bar{x}	Ss
Otoriter-baskıcı Tutum	581	15.00	74.00	28.6454	11.24561
İliş. Duyarsızlık ve Tutarsızlık	581	14.00	63.00	27.3907	10.74038
Anne-Baba İliş. Uyumsuzluk	581	9.00	45.00	12.9139	5.43705
Sosyal Etkin. Kısıtlılık	581	7.00	35.00	12.5491	4.67898
Ev Ort. Düzensizlik	581	5.00	22.00	7.0809	3.00952
Ekonomik Sorunlar	581	5.00	23.00	7.7160	3.46861
İliş. Sınırsızlık ve İstismar	581	7.00	30.00	9.9811	3.42375
Sağlık ve Sosyal Sorunlar	581	7.00	29.00	10.5301	3.94416

Gençlik dönemi aile sorunlarına ilişkin elde edilen betimleyici istatistikler incelendiğinde; ortaöğretimde öğrenim gören ergenlerin gençlik dönemi aile sorunlarından otoriter-baskıcı tutum boyutunda $\bar{x} = 28.64$; ilişkilerde duyarsızlık ve tutarsızlık boyutunda $\bar{x} = 27.39$; anne-baba ilişkisinde uyumsuzluk boyutunda $\bar{x} = 12.91$; sosyal etkinliklerde kısıtlılık boyutunda $\bar{x} = 12.54$; ev ortamındaki düzensizlik boyutunda $\bar{x} = 7.08$; ekonomik sorunlar boyutunda $\bar{x} = 7.71$; ilişkilerde sınırsızlık ve istismar boyutunda $\bar{x} = 9.98$ ve sağlık ve sosyal boyutunda $\bar{x} = 10.53$ puan ortalamasına sahip oldukları görülmektedir. Ergenlerin en fazla sorunu otoriter-baskıcı tutum boyutunda; en az sorunu ev ortamında düzensizlik boyutunda yaşadıkları görülmektedir.

Ergenlerde görülen problem davranışlar ile gençlik dönemi aile sorunlarına ilişkin analiz sonuçları incelendiğinde (Tablo 3); ergenlik döneminde görülen problem davranışlardan, anti-sosyal davranışlar ile gençlik dönemi aile sorunlarının otoriter-baskıcı tutum boyutu arasında $r(581) = 0.331$, $p < 0.01$; ilişkilerde duyarsızlık ve tutarsızlık boyutu arasında $r(581) = 0.314$, $p < 0.01$; anne-baba ilişkisinde uyumsuzluk boyutu arasında $r(581) = 0.273$, $p < 0.01$; sosyal etkinliklerde kısıtlılık boyutu arasında $r(581) = 0.216$, $p < 0.01$; ev ortamındaki düzensizlik boyutu arasında $r(581) = 0.270$, $p < 0.01$; ekonomik sorunlar boyutu arasında $r(581) = 0.183$, $p < 0.01$; ilişkilerde sınırsızlık ve istismar boyutu arasında $r(581) = 0.211$, $p < 0.01$ ve sağlık ve sosyal boyutu arasında $r(581) = 0.240$, $p < 0.01$ düzeyinde anlamlı ve pozitif bir ilişki olduğu görülmektedir.

Ergenlik döneminde görülen problem davranışlardan, alkol kullanımı ile gençlik dönemi aile sorunlarının otoriter-baskıcı tutum boyutu arasında $r(581) = 0.185$, $p < 0.01$; iliş. duyarsızlık ve tutarsızlık boyutu arasında $r(581) = 0.181$, $p < 0.01$; anne-baba ilişkisinde uyumsuzluk boyutu arasında $r(581) = 0.186$, $p < 0.01$; sosyal etkinliklerde kısıtlılık boyutu arasında $r(581) = 0.093$, $p < 0.01$; ev ortamındaki düzensizlik boyutu arasında $r(581) = 0.294$, $p < 0.01$; ilişkilerde sınırsızlık ve istismar boyutu arasında $r(581) = 0.140$, $p < 0.01$ ve sağlık ve sosyal boyutu arasında $r(581) = 0.198$, $p < 0.01$ düzeyinde anlamlı ve pozitif bir ilişki olduğu görülmektedir.

Ergenlik döneminde görülen problem davranışlardan, sigara kullanımı ile gençlik dönemi aile sorunlarının otoriter-baskıcı tutum boyutu arasında $r(581) = 0.199$, $p < 0.01$; ilişkilerde duyarsızlık ve tutarsızlık boyutu arasında $r(581) = 0.205$, $p < 0.01$; anne-baba ilişkisinde uyumsuzluk boyutu arasında $r(581) = 0.181$, $p < 0.01$; sosyal etkinliklerde kısıtlılık boyutu arasında $r(581) = 0.111$, $p < 0.01$; ev ortamındaki düzensizlik boyutu arasında $r(581) = 0.223$, $p < 0.01$; ekonomik sorunlar boyutu arasında $r(581) = 0.103$, $p < 0.01$; ilişkilerde sınırsızlık ve istismar boyutu arasında $r(581) = 0.127$, $p < 0.01$ ve sağlık ve sosyal boyutu arasında $r(581) = 0.155$, $p < 0.01$ düzeyinde anlamlı ve pozitif bir ilişki olduğu görülmektedir.

Ergenlik döneminde görülen problem davranışlardan, intihar eğilimi ile gençlik dönemi aile sorunlarının otoriter-baskıcı tutum boyutu arasında $r(581) = 0.394$, $p < 0.01$; ilişkilerde duyarsızlık ve tutarsızlık boyutu arasında $r(581) = 0.372$, $p < 0.01$; anne-baba ilişkisinde uyumsuzluk boyutu arasında $r(581) = 0.250$, $p < 0.01$; sosyal etkinliklerde kısıtlılık boyutu arasında $r(581) = 0.337$, $p < 0.01$; ev ortamındaki düzensizlik boyutu arasında $r(581) = 0.244$, $p < 0.01$; ekonomik sorunlar boyutu arasında $r(581) = 0.214$, $p < 0.01$; ilişkilerde sınırsızlık ve istismar boyutu arasında $r(581) = 0.237$, $p < 0.01$ ve sağlık ve sosyal boyutu arasında $r(581) = 0.254$, $p < 0.01$ düzeyinde anlamlı ve pozitif bir ilişki olduğu görülmektedir.

Ergenlik döneminde görülen problem davranışlardan, beslenme alışkanlıkları ile gençlik dönemi aile sorunlarının otoriter-baskıcı tutum boyutu arasında $r(581) = 0.117$, $p < 0.01$; ilişkilerde duyarsızlık ve tutarsızlık boyutu arasında $r(581) = 0.114$, $p < 0.01$; ev ortamındaki düzensizlik boyutu arasında $r(581) = 0.133$, $p < 0.01$ düzeyinde anlamlı ve pozitif bir ilişki olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Problem davranışlar ve aile sorunlarına ilişkin korelasyon değerleri

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1 Anti-Sosyal Davranışlar	1													
2 Alkol Kullanımı	0.274 (**)	1												
3 Sigara Kullanımı	0.391 (**)	0.520 (**)	1											
4 İntihar Eğilimi	0.274 (**)	0.118 (**)	0.149 (**)	1										
5 Beslenme Alışkanlıkları	0.329 (**)	0.196 (**)	0.229 (**)	0.256 (**)	1									
6 Okul Terki	0.370 (**)	0.176 (**)	0.242 (**)	0.262 (**)	0.104 (*)	1								
7 Otoriter-Baskıcı Tutum	0.331 (**)	0.185 (**)	0.199 (**)	0.394 (**)	0.117 (**)	0.354 (**)	1							
8 İliş. Duyarsızlık ve Tutarsızlık	0.314 (**)	0.181 (**)	0.205 (**)	0.372 (**)	0.114 (**)	0.377 (**)	0.816 (**)	1						
9 Anne-Baba İliş. Uyumsuzluk	0.273 (**)	0.186 (**)	0.181 (**)	0.250 (**)	0.035 (**)	0.372 (**)	0.719 (**)	0.741 (**)	1					
10 Sosyal Etkin. Kısıtlılık	0.216 (**)	0.093 (*)	0.111 (**)	0.337 (**)	0.039 (**)	0.327 (**)	0.773 (**)	0.729 (**)	0.657 (**)	1				
11 Ev Ort. Düzensizlik	0.270 (**)	0.294 (**)	0.223 (**)	0.244 (**)	0.133 (**)	0.338 (**)	0.662 (**)	0.672 (**)	0.754 (**)	0.614 (**)	1			
12 Ekonomik Sorunlar	0.183 (**)	0.008 (*)	0.103 (*)	0.214 (**)	-0.074 (**)	0.326 (**)	0.517 (**)	0.550 (**)	0.587 (**)	0.510 (**)	0.504 (**)	1		
13 İliş. Sınırsızlık ve İstismar	0.211 (**)	0.140 (**)	0.127 (**)	0.237 (**)	0.029 (**)	0.371 (**)	0.610 (**)	0.627 (**)	0.702 (**)	0.589 (**)	0.643 (**)	0.555 (**)	1	
14 Sağlık ve Sosyal Sorunlar	0.240 (**)	0.198 (**)	0.155 (**)	0.254 (**)	0.065 (**)	0.352 (**)	0.632 (**)	0.600 (**)	0.680 (**)	0.577 (**)	0.701 (**)	0.538 (**)	0.648 (**)	1

p<.05 *p<.01

Ergenlik döneminde görülen problem davranışlardan, okul terki ile gençlik dönemi aile sorunlarının otoriter-baskıcı tutum boyutu arasında $r(581) = 0.354, p < 0.01$; ilişkilerde duyarsızlık ve tutarsızlık boyutu arasında $r(581) = 0.377, p < 0.01$; anne-baba ilişkisinde uyumsuzluk boyutu arasında $r(581) = 0.372, p < 0.01$; sosyal etkinliklerde kısıtlılık boyutu arasında $r(581) = 0.327, p < 0.01$; ev ortamındaki düzensizlik boyutu arasında $r(581) = 0.338, p < 0.01$; ekonomik sorunlar boyutu arasında $r(581) = 0.326, p < 0.01$; ilişkilerde sınırsızlık ve istismar boyutu arasında $r(581) = 0.371, p < 0.01$ ve sağlık ve sosyal boyutu arasında $r(581) = 0.352, p < 0.01$ düzeyinde anlamlı ve pozitif bir ilişki olduğu görülmektedir.

Tablo 4. Ergenlikte görülen problem davranışlar ve aile sorunlarına ilişkin çoklu regresyon analiz sonuçları

Anti-sosyal Davranışlar	B	Standart Hata	β	T	p
Sabit	90.289	0.587		150.819	0.000***
Otoriter-Baskıcı Tutum	0.107	0.031	0.273	30.475	0.001**
Sosyal Etkin. Kısıtlılık	-0.143	0.062	-0.152	-20.327	0.020*
R= 0.356	R ² = 0.127				
Alkol Kullanımı	B	Standart Hata	β	T	p
Sabit	60.602	0.388		170.004	0.000**
Sosyal Etkin. Kısıtlılık	-0.123	0.041	-0.199	-30.018	0.003*
Ev Ort. Düzensizlik	0.350	0.064	0.366	50.445	0.000**
R= 0.331	R ² = 0.110				
Sigara Kullanımı	B	Standart Hata	β	T	p
Sabit	60.168	0.680		90.077	0.000***
Sosyal Etkin. Kısıtlılık	-0.176	0.071	-0.167	-20.467	0.014*
Ev Ort. Düzensizlik	0.317	0.113	0.194	20.816	0.005**
R= 0.264	R ² = 0.07				
İntihar Eğilimi	B	Standart Hata	β	T	p
Sabit	80.589	0.397		210.653	0.000***
Otoriter-baskıcı Tutum	0.076	0.021	0.279	30.656	0.000***
İliş. Duyarsızlık ve Tutarsızlık	0.058	0.021	0.203	20.748	0.006**
Anne-Baba İliş. Uyumsuzluk	-0.082	0.041	-0.146	-20.026	0.043*
R= 0.416	R ² = 0.173				
Beslenme Alışkanlıkları	B	Standart Hata	β	T	p
Sabit	130.262	0.655		200.234	0.000***
İliş. Duyarsızlık ve Tutarsızlık	0.070	0.035	0.157	20.008	0.045*
Anne-Baba İliş. Uyumsuzluk	-0.141	0.067	-0.161	-20.098	0.036*
Ev Ort. Düzensizlik	0.353	0.109	0.223	30.251	0.001**
Ekonomik Sorunlar	-0.259	0.073	-0.189	-30.563	0.000***
R= 0.263	R ² = 0.069				
Okul Terki	B	Standart Hata	β	T	p
Sabit	40.166	0.456		90.132	0.000**
İliş. Sınırsızlık ve İstismar	0.129	0.060	0.125	20.144	0.032*
R= 0.432	R ² = 0.187				

*p < 0.05 **p < 0.01 ***p < 0.001

Aile sorunlarının ergenlikte görülen problem davranışları yordayıp yordamadığına ilişkin verilen çoklu regresyon analizi sonuçları incelendiğinde, gençlik dönemi aile sorunlarının, ergenlerde görülen anti-sosyal davranışlardaki toplam varyansın yaklaşık % 13'ünü, alkol kullanımının % 11'ini, beslenme alışkanlıkları ve sigara kullanımının % 7'sini, intihar eğiliminin yaklaşık %17'sini ve okul terkinin toplam varyansın % 19'ünü açıkladığı görülmektedir. Gençlik dönemi aile sorunlarından, otoriter baskıcı tutum ($\beta = 0.273, p < 0.01$) ve sosyal etkinliklerde kısıtlılık ($\beta = 0.152, p < 0.05$) boyutlarının ergenlerdeki anti-sosyal davranışların, sosyal etkinliklerde kısıtlılık ($\beta = .199, p < 0.05$) ve ev ortamında düzensizlik ($\beta = 0.366, p < 0.01$) boyutlarının ergenlerdeki alkol kullanımının, sosyal etkinliklerde kısıtlılık ($\beta = 0.167, p < 0.05$) ve ev ortamında düzensizlik ($\beta = 0.194, p < 0.01$) boyutlarının ergenlerdeki sigara kullanımının, otoriter-baskıcı tutum ($\beta = .279, p < 0.01$); ilişkilerde duyarsızlık ve tutarsızlık ($\beta = 0.203, p < 0.01$) ve anne-baba ilişkilerinde uyumsuzluk ($\beta = 0.146, p < 0.05$) boyutlarının ergenlerdeki intihar eğiliminin, ilişkilerde duyarsızlık ve tutarsızlık ($\beta = 0.157,$

$p < 0.05$); anne-baba ilişkilerinde uyumsuzluk ($\beta = 0.161$, $p < 0.05$); ev ortamında düzensizlik ($\beta = 0.223$, $p < 0.05$) ve ekonomik sorunlar ($\beta = 0.189$, $p < 0.01$) boyutlarının ergenlerdeki beslenme alışkanlıklarının ve ilişkilerde sınırsızlık ve istismar ($\beta = 0.125$, $p < 0.05$) boyutunda ergenlerdeki okul terkinin önemli yordayıcısı olduğu görülmektedir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Ergenlik döneminde görülen problem davranışlar ile gençlik dönemi aile sorunlarına ilişkin elde edilen bulgular, problem davranışların gençlik dönemi aile sorunlarının bütün alt boyutlarıyla pozitif yönde ilişkili olduğu ve ergenlerde görülen problem davranışların, gençlik dönemi aile sorunları tarafından anlamlı düzeyde yordandığını göstermektedir.

Ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören ergenlerde görülen problem davranışlar ile gençlik dönemi aile sorunlarından otoriter-baskıcı tutuma ilişkin elde edilen bulgular, otoriter-baskıcı aile ortamlarına sahip ergenlerin, problem davranışlardan anti-sosyal davranışlar, alkol ve sigara kullanımı, intihar eğilimi, beslenme alışkanlıkları ve okul terki boyutlarından aldıkları puanların, akranlarına göre daha yüksek olduğunu göstermektedir. Diğer bir ifade ile otoriter-baskıcı tutumun baskın olduğu aile ortamında yaşayan ergenlerin, akranlarına oranla daha fazla problem davranışlara yöneldikleri görülmektedir. Bu tür katı disiplin kurallarının uygulandığı, çoğunlukla ebeveynin istek ve beklentilerinin ön planda olduğu ve bireyin istismar edildiği aile ortamının problem davranışlar üzerinde risk faktörü olduğu ifade edilebilir.

Ortaöğretimde öğrenim gören ergenlerden, otoriter-baskıcı aile ortamına sahip ergenlerde görülen problem davranışların, akranlarına göre daha yüksek düzeyde olduğuna ilişkin elde edilen bulgular, alan yazında problem davranışlar ile ailesel özellikleri ilişkisini inceleyen çalışma bulguları ile paralellik göstermektedir (Balkaya & Ceyhan, 2007; Barret & Turner, 2006; Kolay-Akfert ve diğ., 2009). Ergenlerde görülen problem davranışlar ve ailesel özellikler üzerine yapılan bazı araştırmalarda, ebeveyn tutumları otoriter yöne kaydıka, anti-sosyal davranışlar, sigara, alkol kullanımı gibi problem davranışlarda artış olduğu belirtilmektedir (Balkaya & Ceyhan, 2007; Herken, 1997). Baran, Demir ve Ulusoy (2005) tarafından yapılan bir çalışmada, ebeveynin çocuk yetiştirme biçimi ile gencin sigara bağımlılığı arasındaki ilişkiye bakılmış ve baskıcı-otoriter ebeveynin çocuklarında sigara bağımlılığının daha yüksek oranda olduğu bulunmuştur.

Otoriter-baskıcı tutum boyutundan elde edilen bulgulara ek olarak, otorite kurmak amacıyla, bir ceza yöntemi olarak fiziksel ceza ülkemizde sık rastlanan bir durumdur. Özellikle geleneksel aile yapısında, sözel disiplin yöntemleri yerine fiziksel ceza yöntemlerinin yeğlendiği; bunun yanı sıra, fiziksel ceza yöntemlerinin yaygın bir şekilde kullanıldığı bilinmektedir. Aile içerisinde şiddet gören çocuklar üzerine yapılan çalışmalarda, bu çocukların huysuzluk, hırçınlık, tedirginlik, suça yönelen davranışlar, başkaları ile rahat iletişim kuramama, anti-sosyal ve saldırgan davranışlar, düşük sosyal yeterlilik ve kendini kontrol edememe davranışlarına sahip oldukları bulunmuştur (Ayan, 2007). Bu durum ebeveynin kendi istek ve görüşlerini kabul ettirebilmek için yaptığı baskının, ergene uygulanan sözel ve fiziksel istismar ile katı disiplin anlayışının problem davranışlar üzerinde koruyucu değil; aksine risk faktörü olduğunu göstermektedir.

Ergenlik döneminde görülen problem davranışlar ile gençlik dönemi aile sorunlarından ilişkilerde sınırsızlık/istismar ve duyarsızlık/tutarsızlığa ilişkin bulgular, ilişkilerde sınırsızlık/istismar ve duyarsızlık/tutarsızlığın olduğu yani ergenin ihmal ve istismar edildiği, kuralların belirsiz ve tutarsız olduğu aile ortamına sahip ergenlerin problem davranışlardan anti-sosyal davranışlar, alkol ve sigara kullanımı, intihar eğilimi, beslenme alışkanlıkları ve okul terki boyutlarından aldıkları puanların akranlarına göre daha yüksek olduğunu göstermektedir. Diğer bir ifade ile elde edilen bu bulgular, ilişkilerde duyarsız/tutarsız ve istismarın olduğu aile ortamlarının problem davranışlar üzerinde risk faktörü olduğunu göstermektedir. Steinberg (2007) ilgisiz-kayıtsız tutum gösteren ebeveynin sahip ergenlerin; alkol, madde bağımlılığı, erken yaşta cinsellik ve suç niteliği taşıyan problem davranışları sergileme olasılıklarının daha yüksek olduğunu belirtmektedir.

Ortaöğretimde öğrenim gören ergenlerden, gençlik dönemi aile sorunlarından ilişkilerde sınırsızlık/istismar ve duyarsız/tutarsızlığın olduğu aile ortamına sahip olanların problem davranışlarının akranlarına göre daha yüksek düzeyde olduğuna ilişkin elde edilen bulguların, alan yazında problem davranışlar ile ailesel özellikler üzerine yapılmış çalışmalardan elde edilen bulgular ile örtüştüğü görülmektedir (Abbott, Catalano, Fleming & Haggerty, 2010 Arapaki ve diğ., 2010; Bulut, 2010). Torrente ve Vazsonyi (2008) tarafından yapılan bir çalışmada, erkek ergenlerde görülen anti-sosyal davranışlar ile anne desteği arasında güçlü bir ilişki bulunmuş, bunu ebeveynlerde algılanan destek, anne ile olan iletişim ve psikolojik destek takip etmiştir. Ayrıca yapılan bazı çalışmalarda, bireylere ebeveyn tarafından şiddet uygulanması, babadan algılanan düşük düzeyde kontrol ve ebeveyni ile olan ilişkilerinde memnuniyetsizlik gibi değişkenlerin ergenlerde görülen problem davranışlar üzerinde önemli derecede etkili olduğu bulunmuştur (Arapaki ve diğ., 2010). Bu verilere dayanarak bireyin duygusal olarak ihmal edildiği, aile içi iletişimsizliğin yaşandığı, aile kurallarının belirsiz olduğu, tutarsız disiplin anlayışının var olduğu aile ortamlarında büyüyen ergenlerin, akranlarına göre daha fazla problem davranışlara yöneldikleri söylenebilir.

Ebeveynler arasında yaşanan çatışmaların, ergenlikte görülen problem davranışlar üzerinde önemli bir risk faktörü olduğu bilinmektedir (Akduman ve diğ., 2007; Alıkaşifoğlu & Ercan, 2002; Bulut, 2010). Ergenlik döneminde görülen problem davranışlar ile gençlik dönemi aile sorunlarından; anne-baba ilişkilerinde uyumsuzluk boyutundan elde edilen bulgulara bakıldığında, anne-baba ilişkilerinde uyumsuzluğun ergenlerde görülen problem davranışlardan anti-sosyal davranışlar, alkol ve sigara kullanımı, intihar eğilimi ve okul terki üzerinde risk faktörü olduğu görülmektedir. Anne-baba ilişkilerinde uyumsuzlukların yaşandığı aile ortamına sahip ergenlerde akranlarına göre daha fazla anti-sosyal davranışlar, alkol ve sigara kullanımı, intihar eğilimi ve okul terki görüldüğü söylenebilir. Anne-babası arasında çatışmaların yoğun olduğu yani uyum sorunlarının daha sık yaşandığı aile ortamlarına sahip ergenlerde daha fazla problem davranışların görüldüğüne ilişkin elde edilen bulguların, Benson, Buehler ve Gerard (2006) tarafından 416 ergen üzerinde yapılan araştırmadan elde edilen bulgular ile örtüştüğü görülmektedir. Bu araştırmada ergenlik döneminde görülen problem davranışlar üzerinde ebeveyn arasında yaşanan uyum sorunlarının önemli etkisi olduğu ve ebeveyn arası çatışma ve uyum sorunları ile ergenlikte görülen içe ve dışa-yönelim uyum sorunları arasında pozitif yönde ilişki olduğu bulunmuştur. Ebeveyn arasında gerginliklerin yaşanması, eşlerin fiziksel veya sözel olarak istismar edildiği aile ortamlarının; anti-sosyal davranışlar, alkol ve sigara kullanımı, intihar eğilimi ve okul terki için önemli risk faktörleri olduğu ve bu tarz aile ortamlarında yetişen ergenlerin kendilerini ifade etme yolu olarak da problem davranışlara yöneldikleri de söylenebilir.

Anne-baba ilişkisinde uyumsuzluk boyutundan elde edilen bulguların yanı sıra, anne-baba ilişkisinde yaşanacak problemlerin ergen açısından önemli stres kaynakları olduğu söylenebilir. Stresörlerin yoğun olduğu aile ortamlarının ergenler üzerinde negatif etki bıraktığı ve ergenlerin problem davranışlara daha fazla yöneldikleri bilinmektedir (Akkül, Öztop, Özdemir, Ünalın & Şahin, 2009; Schoen, Simantov & Klein, 2000). Örneğin; intihar girişiminde bulunmuş ergenler üzerinde yapılan bir araştırmada, en sık karşılaşılan stres etkeni olarak aile içerisinde yaşanan çatışmalar olduğu belirtilmiştir (Akkül ve diğ., 2009). Ergenlerin bu stresörlerle başa çıkamamaları veya stresörler karşısında zayıf/yetersiz kalmaları problem davranışlara yönelmelerinde önemli risk faktörleri olduğu söylenebilir.

Gençlik dönemi aile sorunlarından sosyal etkinliklerde kısıtlılık boyutundan elde edilen bulgular, ailenin sosyal etkinliklere katılma düzeyinin sınırlı olmasının, sosyal aktiviteler açısından sınırlamaların olmasının ergenlerde görülen problem davranışlarla pozitif yönde ilişkili olduğunu göstermektedir. Ergenlik döneminde görülen problem davranışlar ile sosyal aktivitelere ilişkin alan yazında yapılan çalışmalar, sosyal etkinliklere katılımın problem davranışlar üzerinde koruyucu bir role sahip olduğuna vurgulayan ve Peltzer (2010) tarafından 24.593 ergen üzerinde yapılan çalışma ile benzerlik göstermektedir. Peltzer (2010) tarafından yapılan çalışmada, boş zamanlarını herhangi bir aktivite yapmadan geçiren ergenler ile madde kullanımı arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Gençlik dönemi aile sorunlarından sosyal etkinliklerde kısıtlılık boyutundan elde edilen bulguların yanı sıra aile üyeleri tarafından, ergenin sportif, sanatsal, boş zaman faaliyetlerinin desteklendiği ve arkadaşları ile birlikte olmasının engellenmediği ve desteklendiği aile ortamlarının ergenlikte görülen problem davranışlar üzerinde koruyucu faktör olduğu görülmektedir. Elde edilen bu bulgu, Balkaya ve Ceyhan (2007) tarafından 1454 ergen üzerinde yapılan araştırmadan elde edilen bulgular ile paralellik göstermektedir. Balkaya ve Ceyhan (2007) tarafından ailelerince tüm arkadaşları onaylanan ve desteklenen ergenlerin problem davranışlar puan ortalamalarının, ailelerince birkaç ve çoğu arkadaşı onaylanmayan ergenlerin puan ortalamalarından daha düşük olduğu belirtilmiştir. Bu bulgular doğrultusunda, ailenin sosyal etkinliklere katılma düzeyinin yüksek olması ve aile üyelerinin birlikte ortak aktivitelere katılmasının, ergenlerde görülen problem davranışlar üzerinde koruyucu bir etkisinin olduğu söylenebilir.

Ergenlik döneminde görülen problem davranışlar ile aile sorunlarından sağlık, sosyal ve ekonomik sorunlara ilişkin elde edilen bulgular, aile içinde yaşanan, sağlık, sosyal ve ekonomik sorunlardaki artış ile birlikte problem davranışlardan anti-sosyal davranışlar, alkol ve sigara kullanımı, intihar eğilimi ve okul terkinin görülme sıklığında da bir artışın yaşandığını göstermektedir. Arapaki ve arkadaşları (2010) tarafından yapılan araştırmada, düşük ekonomik duruma sahip ergenlerde, intihar oranının yüksek olduğu bulunmuştur. Benzer şekilde Bearinger, Blum, Shew, Sieving ve Resnick, (2000) tarafından, ekonomik yapının problem davranışlar üzerindeki etkisinin incelendiği bir çalışmada, gelir arttıkça sigara, alkol, intihar gibi problem davranışların azaldığı belirtilmiştir. Bu çalışmada elde edilen bulgular, yukarıda aktarılan çalışmaların bulguları ile paralellik göstermektedir.

Sağlık/sosyal ve ekonomik sorunlar aile üyeleri açısından önemli stres kaynaklarıdır. Aile ortamlarında stres kaynakları arttıkça problem davranışlarda da artışların yaşandığı bilinmektedir (Akkül ve diğ., 2009). Ergenlikte görülen problem davranışlar, bu stres kaynaklarıyla başa çıkma stratejisi olarak düşünülebilir. Aile içerisinde yaşanabilecek önemli ekonomik kısıtlılıklar ile sağlık-sosyal sorunlarının varlığının, problem davranışlar üzerinde risk faktörü olduğu söylenebilir.

Bununla birlikte, aile ortamının bireyin davranışları üzerindeki etkisi düşünüldüğünde, aile içerisinde sorun çözme biçiminin, aile üyelerinin sahip oldukları özelliklerin (madde kullanımı, intihar gibi) kolaylıkla model alınabileceği söylenebilir. Yapılan bir çalışmada aileleri tarafından madde kullanımının onaylandığı veya model olduğu aile ortamlarında yetişen ergenlerin, daha fazla madde kullanımına yöneldikleri bulunmuştur (Barrett & Turner, 2006).

Gençlik dönemi aile sorunlarından ev ortamında düzensizlik boyutundan elde edilen bulgular, düzensiz ev ortamına sahip ergenlerin problem davranışlara akranlarına göre daha fazla yöneldikleri, ev ortamında düzensizlik arttıkça problem davranışlarda da artışın yaşandığını göstermektedir. Bu nedenle ev işleri ve düzeni ile ilgili ortaya çıkabilecek aksaklıkların problem davranışlar üzerinde risk faktörü olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak ergenlik döneminde görülen problem davranışlar üzerinde gençlik dönemi aile sorunlarından otoriter-baskıcı tutum, ilişkilerde duyarsızlık ve tutarsızlık, anne-baba ilişkilerinde uyumsuzluk, sosyal etkinliklerde kısıtlılık, ev ortamında düzensizlik, ekonomik sorunlar, ilişkilerde sınırsızlık ve istismar ile sağlık ve sosyal sorunların risk faktörü olduğu görülmektedir. Diğer bir ifade ile aile içerisinde sorunlar arttıkça ergenlerin daha fazla problem davranışlara yöneldiklerine söylenebilir. Ayrıca alan yazında yapılan çalışmalarda elde edilen bulgularla paralellik gösterdiği görülmektedir.

Ortaöğretimde öğrenim gören ergenlerde görülen problem davranış oranlarının gün geçtikçe artması, ergenlere yönelik yapılabilecek önleyici ve koruyucu çalışmaların da önemini arttırmaktadır. Bireyin gelişiminde ailenin rolü göz önüne alındığında, problem davranışlara yönelik yapılacak çalışmalarda ailenin önemli bir faktör olduğu söylenebilir. Bu bağlamda ailelere yönelik eğitim programlarının düzenlenmesinin ergenlik döneminde görülen problem davranışlar açısından yararlı olacağı düşünülmektedir. Araştırma bulguları, ergenlik döneminde görülen problem davranışlar ile gençlik dönemi aile sorunlarından sosyal etkinliklerde kısıtlılık boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir

ilişkinin olduğunu göstermektedir. Sosyal aktivitelerin daha az olduğu veya sınırlamaların olduğu aile ortamlarına sahip ergenlerin akranlarına göre daha fazla problem davranışlara yöneldikleri söylenebilir. Bu nedenle ailelere yönelik hazırlanacak eğitim programlarında aile ortamında uygulanabilecek sosyal etkinliklere ağırlık verilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmada kullanılan “Riskli Davranışlar Ölçeği” anti-sosyal davranışlar, alkol kullanımı, sigara kullanımı, intihar eğilimi, beslenme alışkanlıkları ve okul terki boyutlarından oluşmaktadır. Bu boyutlardan elde edilen bulgular aile sorunları açısından incelenmiştir. Bu bağlamda daha kapsamlı ölçekler ile problem davranışların farklı boyutlarına ilişkin çalışmalar yapılabilir. Bununla birlikte araştırma kapsamında elde edilen bulgular, ölçek aracılığıyla elde edilmiş, dolaylı bir gözlemi yansıtmaktadır. Nitel bir yöntem kullanılarak, problem davranışların boyutları ergen ve aile algısı açısından incelenebilir. Ayrıca ailesel işlevler açısından düşünüldüğünde daha az problem davranış sergileyen ergenlerin ailesel ve bireysel özelliklerine ilişkin profil daha fazla problem davranış sergileyen ergenler ile karşılaştırılarak, önleyici ve müdahale edici çalışmalar geliştirilebilir. Ayrıca aile işlevlerine yönelik hazırlanacak eğitim programlarının etkililiğinin sınanması amacıyla deneysel çalışmaların yapılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Abbott, R. D. Catalano, R. F. Fleming, C. B. & Haggerty, K. P., (2010). Relationships between level and change in family, school, and peer factors during two periods of adolescence and problem behavior at age 19. *Youth Adolescence*, 39(6)70–82.
- Akduman, G., Akduman, B. & Cantürk, G. (2007). Ergen suçluluğunda bazı kişisel ve ailesel özelliklerinin incelenmesi, *Türk Pediatri Arşivi*, 42(4), 156-161.
- Akkül, N., Öztıp, D., Özdemir, Ç., Ünalın, D. & Şahin, H. (2009). İntihar girişiminde bulunan 6-16 yaş grubuna ait 2002-2006 yılları başvuru kayıtlarının değerlendirilmesi. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 4, (11), 159-172.
- Alikaşifoğlu, M. & Ercan, O. (2002). Ergenlerde madde kullanımı, *Türk Pediatri Arşivi*, 37, 66- 73.
- Arapaki, A., Kokkevi, A., Richardson, C., & Rotsika, V. (2010). Changes in associations between psychosocial factors and suicide attempts by adolescents in Greece from 1984 to 2007. *European Journal of Public Health*, 21(6), 694–698.
- Arslan, G. (2012). Ortaöğretimde öğrenim gören ergenlerde görülen problem davranışların aile sorunları ve aile yapısı açısından incelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Aşkın, R., Bodur, S., Herken, H., Kaya, N., Özkan, İ. & Turan, M. (1997). Gençlerde sigara kullanımı ile anne-baba tutumu ve sosyo-demografik özelliklerin ilişkisi, *Tıp Dergisi*, 7(4),189-93.
- Avcı, R. (2006). Şiddet davranışı gösteren ve göstermeyen ergenlerin ailelerinin aile işlevleri, öfke ve öfke ifade tarzları açısından incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Ayan, S. (2007). Aile içinde şiddete uğrayan çocukların saldırganlık eğilimleri. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 8(3), 206-214.
- Balkaya, A. & Ceyhan, E. (2007). Lise öğrencilerinin suç davranışı düzeylerinin bazı kişisel ve ailesel nitelikler bakımından incelenmesi. *Aile ve Toplum Dergisi*, 3(11), 13-27.
- Baran, G., Demir, N. & Ulusoy, D. (2005). Türkiye’de ergenlerin arkadaş-akran grupları ile ilişkileri ve sapmış davranışlar, ankara örnekleme, *Bilig*, 32, 83-108.
- Barrett, A., E., & Turner, R., J. (2006). Family structure and substance use problems in adolescence and early adulthood: examining explanations for the relationship, *Society Forthe Study of Addiction*, 101, 109-120.
- Bearinger, L. H., Beuhring, T., Blum, R. W., Shew, M. L., Sieving, R. E. & Resnick, M. D. (2000). The effects of race/ethnicity, income, and family structure on adolescent risk behaviors. *American Journal of Public Health*, 90(12), 1879–1884.
- Benson, M.J., Buehler, C. & Gerard, J.M. (2006). Interparental hostility and early adolescent problem behavior: The mediating role of specific aspects of parenting. *Journal of Research on Adolescence*, 16(2), 265–292.
- Bulut, F. (2010). Ergenlerde görülen kural dışı davranışların aile işlevselliği, aile risk faktörü ve yaşam kalitesi açısından incelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Adana.

- Costa, F.M., Donovan, J.E. & Jessor, R. (1994). *Beyond adolescence: problem behavior and young adult development*. Cambridge University Press, USA.
- Crano, W. D., & Hemovich, V. (2009). Family structure and adolescent drug use: an exploration of single-parent families, *Subst Use Misuse*, 44(14), 2099–2113.
- Crockett, L., & Crouter, A. (1995). *Pathways through adolescence*. Lawrence Erlbaum Associates, New Jersey.
- Daddis, C. (2002). Family structure, parental monitoring, and adolescent problem behaviour in middle-class african american families, poster presented at thebiennial meeting of the society for research on adolescence, http://www.psych.rochester.edu/research/socialdev/documents/Family_Structure.pdf (14.04.2014).
- Engels, R. C., M. E., Harakeh, Z., Leeuw, R. N. H., Scholte, R. H. J., & vanLeeuwe, J. F. J. (2008). Parental smoking-specific communication, adolescents' smoking behavior and friendship selection. *J Youth Adolescence*. 37, 1229–1241..
- Field, A. (2009). *Discovering statistics using SPSS*. Londra: Sage Publications.
- Fletcher, A. C., Steinberg, L., & Williams-Wheeler, M. (2005). Parental influences on adolescent problem behavior: revisiting stattin and kerr. *Child Development*, 75(3), 781-796.
- Gençtanırım-Kuru, D. (2010). Ergenlik döneminde riskli davranışların yordanması. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ghasemi A. & Zahediasl, S. (2012). Normality tests for statistical analysis: A guide for non-statisticians. *Int J Endocrinol Metab.*, 10(2), 486-489.
- Goede, M., Maas, G., Meeus, W., Spruijt, E., & VanderValk, I. (2005). Family structure and problem behavior of adolescents and young adults: a growth-curve study. *Journal of Youth and Adolescence*, 34(6), 533–546.
- Jessor, R. (1987). Problem-behavior theory, psychosocial development, and adolescent problem drinking, *British Journal of Addiction*, 82, 331-342.
- Jessor, R. (1991). Risk behavior in adolescence: a psychosocial framework for understanding and action, *Journal of Adolescent Health*, 12, 597-605.
- Jessor, R. (1998). *New perspectives on adolescent risk behavior*. Cambridge University Press, USA.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Nobel Yayınları, İstanbul.
- Klein, J. D., Schoen, C., & Simantov, E. (2000). Health-compromising behaviors: why do adolescents smoke or drink? indentify underlying risk and protective factors. *Pediatrics and Adolescent Medicine*, 154(10), 1025–1033.
- Kolay-Akfert, S., Çakıcı, E., & Çakıcı, M. (2009). Üniversite öğrencilerinde sigara-alkol kullanımı ve aile sorunları ile ilişkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 10, 40-47.
- Kunt, V. (2003). Suç ve çocuk. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Newman, B., & Newman, P. (1991). *Development through life: a psychosocial approach*. Brooks/Cole Publishing Company, California.
- Siyez, D. M. (2006). 15-17 yaş arası ergenlerde görülen problem davranışların koruyucu ve risk faktörleri açısından incelenmesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İzmir.
- Steinberg, L. (2007). *Ergenlik*. İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Torrente, G., & Vazsonyi, A. (2008). The salience of the family in antisocial and delinquent behaviors among spanish adolescents. *The Journal of Genetic Psychology*, 169(2) 187-197.
- Tuğrul, C. (1996). Gençlik dönemindeki aile sorunlarını değerlendirme ölçeği: faktör yapısı, geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 11(36), 25-43.
- Ulusoy, D., Özcan-Demir, N., & Görgün-Baran, A. (2005). Ebeveynin çocuk yetiştirme biçimi ve ergen problemleri: Ankara ili örneği. *Gazi Üniversitesi Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(3), 367-386.
- Yavuzer, H. (2003). *Çocuk psikolojisi*. Remzi Kitabevi: İstanbul.
- Yörükoğlu, A. (2004). *Çocuk ruh sağlığı*. Özgür Yayınları: İstanbul.

The Investigation of Relationship between Problem Behaviors and Family Problems in Adolescence

Gökmen Arslan^{1‡}, Murat Balkıs²

¹ Suleyman Demirel University

² Pamukkale University

Extended Abstract

Introduction: In the literature, adolescence, the developmental stage between childhood and adulthood, is described as a time of profound changes and, occasionally, turmoil (Newman & Newman, 1991). The other words, it is a time of many significant physical, social and biological changes. Biological change occurs as adolescents attain sexual and physical maturity and, at the same times, these physiological changes are rivaled by important social, emotional, and cognitive changes that as adolescents strive for independence and move toward adulthood (Feldman, 1997). In this process, these changes may cause various adjustment problems, and adolescents may have some problems due to no adapt these new development tasks and changes. One of these adjustment issues is problem behaviors in adolescence. Generally, problem behaviors that includes behaviors, such as alcohol abuse, delinquency, and illicit drug use, which involve transgressions of social and legal norms, can compromise adolescent's health, well-being, and positive developmental outcomes (Jessor, 1987; 1991; 1998). The researches verify that family is an important factor on behavior problems in adolescence (Avci, 2006; Ayan, 2007; Barlett & Turner, 2005; Crano & Hemovich, 2009; Daddis, 2002; Fletcher, Steinberg & Wheeler, 2004; Kunt, 2003). The results of researches also indicate that problem behaviors is related with variables such as parents support and family relationships (Arapaki, Kokkevi, Richardson & Rotsika 2010; Barrett & Turner, 2006; Torrente & Vazsonyi, 2008), divorce (Goede et al., 2005), family conflicts and parents attitudes (Baran-Görgün et al., 2005; Barret & Turner, 2006). Summarily, for the reasons outlined above, in this study was to examine relationship between problem behaviors which occur antisocial behavior, alcohol and smoke use, suicide tendency, eating habits, and school dropout and family problems in adolescence. The other words, the purpose of this study was to investigate relationship between problem behaviors and family problems of adolescents who study in different high school, in Isparta.

Method: This research, examining relationship between problem behaviors and family problems, was designed with relational screening model which is one of the general screening models. Relational screening is a research model which aims to determine the existence and/or degree of joint variation between two or more variants. Also this model might be a good alternative in cases where experimental model is not used (Karasar, 2009).

In this study, participants consist of 581 students (283 female and 298 male), attending different high school in Isparta. Also in this study, problem behaviors and family problems was measured with Risk Behaviors Scale which was developed by Gençtanırım-Kuru (2010) and Family Problems of Young Adulthood Evaluation Scale which was developed by Tuğrul (1996). Family Problems of Young Adulthood Evaluation Scale, developed by Tuğrul (1996), consist of 8 dimension, authoritarian-appressive attitudes, insensitivity and inconsistency in relation, disharmony between parents, limited social activity, disorder in the house, financial problems, intrusion and abuse, health and social problems. Also it includes 69 items. The internal consistency was measured of total scores on the tree studies revealed Cronbach's alphas ranging between 0.93 and 0.95. The internal consistency co-efficient of subscale scores were ranged between 0.45 and 0.91. the test-retest reliability co-efficient were .95 total score and ranged between 0.74 and 0.95 for subscale scores. Risk Behaviors Scale, developed by Gençtanırım-Kuru (2010), consists of 36 items and 6 dimensions. It consists of subscales, antisocial behavior, alcohol and smoke use, suicide tendency, eating habits, and school dropout. The internal consistency co-efficient of total score in the first study was 0.90 and in the other was 0.91. The internal consistency co-efficient of subscale scores in the studies were ranged between 0.58 and 0.91. The test-retest reliability co-efficient were .85 total score and ranged between 0.56 and 0.90 for subscale scores. For data analysis, it was used correlation tests. In addition, regression analysis was used to test the effects of authoritarian-appressive attitudes,

[‡] Corresponding Author: Gökmen Arslan, Suleyman Demirel University, Faculty of Education, Department of Psychological Counseling and Guidance, gkmnarslan@gmail.com

insensitivity and inconsistency in relation, disharmony between parents, limited social activity, disorder in the house, financial problems, intrusion and abuse, health and social problems on problem behaviors subscale.

Results: Results show that adolescents' antisocial behaviors, alcohol and smoke use, suicide tendency, eating habits, and school dropout were positively correlated with authoritarian-appressive attitudes, insensitivity and inconsistency in relation, disharmony between parents, limited social activity, disorder in the house, financial problems, intrusion and abuse, health and social problems of family problems subscales. Also regression analyses showed that adolescents' antisocial behaviors, alcohol and smoke use, suicide tendency, eating habits, and school dropout were predicted by authoritarian-appressive attitudes, insensitivity and inconsistency in relation, disharmony between parents, limited social activity, and disorder in the house, financial problems, intrusion and abuse.

Conclusion: Implications of findings were discussed and some suggestions were made for the educator, psychological counselor, and mental health professions in details.

Key words: Adolescence, Family, Family Problems, Problem Behaviors.